

Lapsi- ja
perhepalveluiden
muutosohjelma

HALLITUKSEN
KÄRKIHANKE

LAPE Pirkanmaa – PIPPURI

Maahanmuuttajataustaiset ja
monikulttuuriset perheet
kouluyhteisössä ja vapaa-ajan
palveluissa

Suvi Nieminen
Projektikoordinaattori
Setlementti Tampere ry

Lyhyt katsaus lähtötilanteeseen:

Mistä puhumme?

Erilaisia lähtökohtia, erilaisia tarpeita, erilaisia oikeuksia:

- Monen kulttuurin perheet
- Turvapaikanhakijat (aikuiset, perheet)
- Yksin saapuneet alaikäiset turvapaikanhakijat
- Perheen yhdistämisen kautta muuttaneet
- Kiintiöpakolaiset
- Avioliiton vuoksi muuttaneet
- Puolison työn vuoksi muuttaneet
- Työperusteiset muuttajat
- Opiskelun vuoksi muuttaneet
- Kielteisen päätöksen saaneet, maahan jääneet turvapaikanhakijat ("paperittomat")
- Romanit

***Tausta ei kuitenkaan määritä tarpeita.
Ensisijaisesti kaikki ovat "vain" lapsia, nuoria,
vanhempia
– yksilöitä, tavallisia ihmisiä.***

KOULU JA OPPILAITOKSET MAAHANMUUTTAJATAUSTAISTEN LASTEN JA NUORTEN KOTOUTUMISEN TUKENA

- Kouluikäisten lasten ja nuorten kohdalla kotouttamisvastuu on nykyään pitkälti kouluilla. Kotouttamissuunnitelmissa ei yleisesti ottaen huomioida perheen lapsia.
 - *Perusopetus, 2. asteen oppilaitokset ja oppilashuoltopalvelut tärkeitä kotoutumisen toimintaympäristöjä kouluikäisten kohdalla*
- Kielen, kulttuurin ja yhteiskunnan toiminnan oppiminen
- Sosiaalinen vuorovaikutus
- Tuki turvallisuuden kokemuksen palauttamisessa erityisesti kriisialueilta ja vaikeista olosuhteista muuttaneille lapsille ja nuorille
- Vanhempien ja perheen sisäisen dynamiikan tukeminen lapsen ja nuoren kotoutumisen tukena

POIMINTOJA NYKYTILANTEESTA: MAAHANMUUTTAJALAPSET JA -NUORET PERUSOPETUKSESSA

- Maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön nuorten oppimistulosten erot Suomessa OECD-maiden suurimpia (2014)
- Maahanmuuttajanuorten riski jäädä koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle moninkertainen kantaväestöön verrattuna
- Maahanmuuttajataustaisilla lapsilla ja nuorilla runsaasti myös hyvinvointiin liittyviä haasteita; esim. koulukiusaamista huomattavasti muita nuoria useammin, kaverisuhteita vähemmän, fyysistä ja psyykkistä oireilua enemmän, luottamus vanhempiin heikompi.
- Eryyksen haasteellisessa asemassa peruskouluiän ylittäneet ja oppivelvollisuusiän loppuvaiheessa tai sen jälkeen maahan muuttaneet nuoret aikuiset (erityisesti yksin saapuneet turvapaikanhakijat)
- Yleisimmät ongelmat ovat kielitaidon sekä suomalaisen koulutusjärjestelmän edellyttämien opiskeluvälmiöiden puute
- Vanhemmilla usein hyvin puutteellinen tieto mm. oppilashuollon toiminnasta ja suomalaisen koulujärjestelmän toiminnasta yleensä

→ TARVE ERIYTYMISKEHITYKSEN KORJAAMISEEN ON SUURI

LÄHTEET: TEM (2016): Valtion kotouttamisohjelma vuosille 2016-2019. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 45/2016.

THL (2017): Ulkomaista syntyperää olevien nuorten hyvinvointi Kouluterveyskyselyssä vuonna 2017. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135234/URN_ISBN_978-952-302-910-1.pdf?sequence=1

Erilaisia näkökulmia kehittämistoimintaan

- Kouluun ja oppilaitoksiin kohdistuvia kotouttamistoimien kehittämiseen tähtäviä ohjelmia, hankkeita ja toimenpiteitä käynnissä monella eri hallinnonalalla (OKM, TEM, STM)
 - Esim. OKM: Merkityksellinen Suomessa –toimintaohjelma (sis. mm. opetushenkilöstön ja muiden ammattilaisten osaamisen kehittämistä monikulttuurisessa työympäristössä toimimiseen)
- Hallituskauden tavoitteet ja toimenpiteet koottu *Valtion kotouttamisohjelmaan vuosille 2016-2019 (VALKO II)*

Kuinka nämä näkyvät koulujen ja oppilaitosten toiminnassa arjessa?

LÄHTEITÄ:

- TEM (2016): *Valtion kotouttamisohjelma vuosille 2016-2019. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 45/2016.*
- TEM (2016): *Kotouttamisen kumppanuusohjelma. TEM oppaat ja muut julkaisut 4/2016.*

LAPE-MAAHANMUUTTOASIAT: KAIKKI KOKONAIUUDET LÄPILEIKKAAVAT KANSALLISET TAVOITTEET

- LAPEn kaikkiin kokonaisuuksiin sisältyy yleistavoitteina
 - Positiivisen ja osallistavan *asenneilmapiirin* vahvistaminen
 - Maahanmuuttajataustaisten lasten ja perheiden tarpeisiin vastaavien *palvelujen ja toimintamallien yhdenmukaistaminen ja vahvistaminen*
 - Lasten ja perheiden *yhdenvertaisuuden* parantaminen
 - *Monimuotoisuuden* huomioiminen
- Pääpaino kotouttamisjärjestelmän ja peruspalveluiden kehittämisessä maahanmuuttajataustaisille lapsille, nuorille ja perheille
 - Erityinen huomio *ennalta ehkäisevien ja matalan kynnyksen* tukea tarjoavien palvelujen kehittämisessä.
 - Palvelujen *rajapinnat*
 - Palvelujen *saatavuus* maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten näkökulmasta
- Maahanmuuttajiin ja yhdenvertaisuuteen liittyvän *osaamisen ja tietämyksen vahvistaminen* sosiaali- ja terveydenhuollossa, koulutusjärjestelmässä, varhaiskasvatuksessa ja järjestötoimijoiden piirissä.
- *"Kaikki kotouttaa"* -toimintakulttuurin edistäminen, jossa maahanmuuttaja-asiat ovat koko organisaation tehtävä eikä vain tiettyjen henkilöiden ja toimijoiden osaamisaluetta (tiettyjen erityisryhmien tarpeet kuitenkin huomioiden).

→ **HUOMIOITAVA KAIKISSA KEHITTÄMISKOKONAISUUKSISSA**

TAVOITE: Kehitetään koulun ja varhaiskasvatuksen toimintaa maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten hyvinvoinnin tueksi.

- Taustalla OKM:n ehdotukset toimenpiteistä nykyisen järjestelmän kehittämiseksi huomioimaan paremmin muuttunutta maahanmuuttotilannetta (→ **Ovatko tuttuja?**)
- Maahanmuuttajanäkökulmasta kipupisteitä erityisesti:
 - Perheiden vähäinen tieto lapsen oikeuksista ja käytettävissä olevista oppilashuoltopalveluista
 - Puutteellinen osaaminen monikielisten oppilaiden oppimisvaikeuksien tunnistamisessa ja psykososiaalisessa tuessa.

TOIMENPITEET:

- Vahvistetaan
 - a) opettajien osaamista *tunnistaa oppimisvaikeuksia ja psykososiaalisen tuen tarvetta* sekä
 - b) oppilaitosten mahdollisuuksia antaa *tietoa oppilashuoltopalveluista*

KATVEALUEITA JA HUOLIPUHETTA PIRKANMAALLA

MAAHANMUUTTAJATAUSTAISTEN VANHEMPIEN HUOLENAIHEITA

- Vanhempien ongelmat teini-ikäisten kanssa
- Sähköinen viestijärjestelmä (Wilma, Helmi) kommunikointiväylänä todella haastava
- Tiedon puute
 - lapsen oikeudet palveluihin
 - koulujärjestelmän toiminta
 - Suomalaiseen yhteiskuntaan liittyvät asiat, esim. päihteet, kasvatus(kulttuuri)
- Ongelmat perhedynamiikassa tai sen huomioimisessa (perheenjäsenten toimintaresurssit epätasapainossa)
- Nuorten vapaa-ajan vietto (mm. tieto harrastusmahdollisuuksista, taloudellisten resurssien niukkuus, kulttuuriset ristiriidat, turvallisuusnäkökulma)
- Perheiden ja nuorten *yksilöllinen* kohtaaminen palveluissa
- Molemminpuoliset ennakkoluulot ja oletukset

LAPE Pirkanmaa, maahanmuuttajapalveluiden kehittämistyöryhmä: Keskeisimmät huolenaiheet maahanmuuttajataustaisten nuorten kohdalla

● Maahanmuuttajataustaisten nuorten haasteina mm.:

- Koulunkäynnin keskeytyminen, näköalattomuus tulevaisuuden suhteen
- Epäsosiaalista käytöstä, erityisen haasteellisia tilanteita
- Täysi-ikäistyvien vaikeudet itsenäistymisessään (köyhyys, kyky talouden hallintaan, velkaantuminen, asumisen ongelmat, asunnottomuus)
- Psykkistä oireilua
- Nuoret eivät tunne palvelujärjestelmää ja omia oikeuksiaan
- Koulun/ opintojen keskeytyminen, koulunkäynnin jääminen peruskoulutasolle
- Yksin saapuneet alaikäiset: Siirtymävaihe virallisesti täysi-ikäiseksi erityisen haasteellinen

● Huomioitava myös:

- Vanhemmuuden tukeminen ensiarvoisen tärkeää!
- Perheen näkeminen, tukeminen ja hoitaminen kokonaisuutena, perhehoidon näkökulma
- Mielen terveys: Palveluihin pääsy, niiden laatu/ intensiivisyys. Mt-palvelujen stigma.
- Yksinäisyys, sosiaalisten verkostojen ja tuen puute
- Kielen oppiminen
- Vapaa-ajan palvelut tärkeitä kotoutumisen kannalta: Mielekäs tekeminen, osallisuus, oman kulttuurin jakaminen
- Sähköisen järjestelmän rajoitteet kommunikointiväylänä
- Lasten (sota-)traumojen tunnistaminen: Tietoa ja tukea vanhemmille, työntekijöille tunnistamiseen, alkuvaiheen palveluiden järjestäminen.
- *Koulu ja oppilaitokset voivat toimia luontevana väylänä myös stigmatisoitujen tuki- ja palvelumuotojen tarjoamisessa.*

ENNAKKOKYSELYKSET KEHITTÄMISTYÖRYHMÄLLE

1. Miten perusopetuksessa tai omassa organisaatiossasi huomioidaan maahanmuuttajataustaiset ja monikulttuuriset lapset, nuoret ja perheet?
2. Mitä kehittämisen tarpeita haluat nostaa esille maahanmuuttajataustaisten ja monikulttuuristen perheiden osalta?

**SI-SO-TE:
Yhteisen kehittämisen
paikkoja**

1. Vanhemmuuden tukeminen

- Tiedon lisääminen: Koulu toimintaympäristönä (tavoitteet ja toimintatavat), oppilashuollon toiminta
- Kasvatuksen tukeminen
- Toimivat kommunikointiväylät koulun ja perheen välillä

2. Lapsen/ nuoren koulunkäynnin tukeminen

- Oppimisvaikeuksien tunnistaminen
- Muun tuen tarpeen tunnistaminen ja kohtaaminen
- Perheen kotoutumissuunnitelma (opettaja/ oppilashuolto mukana tarpeen mukaan)

3. Vapaa-ajan toiminnan kehittäminen

- Tieto olemassa olevista harrastusmahdollisuuksista (koulut tiedottajana)
- Harrastusten saavutettavuudesta huolehtiminen (koulu luotettava ympäristö)
- Sukupuoli- ja kulttuurisensitiivisyys

*Keskeistä yhteinen työ
perhekeskustoimijoiden
kanssa!*

*Edellyttää toimivia
yhteistyön ja
konsultaation väyliä ja
malleja
monikulttuurisuus- ja
maahanmuuttajatyön
suuntaan
(maakunnalliset ja
paikalliset toimijat)*

*Avainasemassa
LUOTTAMUS*

- Omakielinen neuvonta (esim. Maahanmuuttajainfo Mainio, Tampere)
 - *"Infotilaisuus maahanmuuttajanuorten vanhemmille ja nuorille 5.2. klo 17:30-19:30. Lukion ja ammatillisen koulutuksen yhteishakuaika on 20.2.-13.3.2018. Maahanmuuttajainfo Mainion järjestämässä tilaisuudessa opinto-ohjaajat kertovat, millaisia opiskelumahdollisuuksia on peruskoulun jälkeen ja miten niihin haetaan. Tilaisuus tulkitaan venäjän, arabian, persian ja somalin kielillä."*
 - *Wilman/Helmen käyttöön opastaminen*
- Kunniakulttuurikysymykset
 - *Didar (Setlementti Tampere ry): mm. konsultaatiota, dialogipeli-työpajoja koululuokille*
- Sukupuoli- ja kulttuurisensitiivistä erityisnuorisotyötä
 - *Kölvi-toiminta pojille*
 - *Tyttöjen Talo*
 - *Paikalliset järjestöt ja seurakunnat?*
- Yhteistyössä järjestettäviä paikallisia "kasvatusiltoja" vanhemmille?
 - (koulu, oppilashuolto, srk, järjestöt, maahanmuuttajayhteisöt/-yhdistykset)?